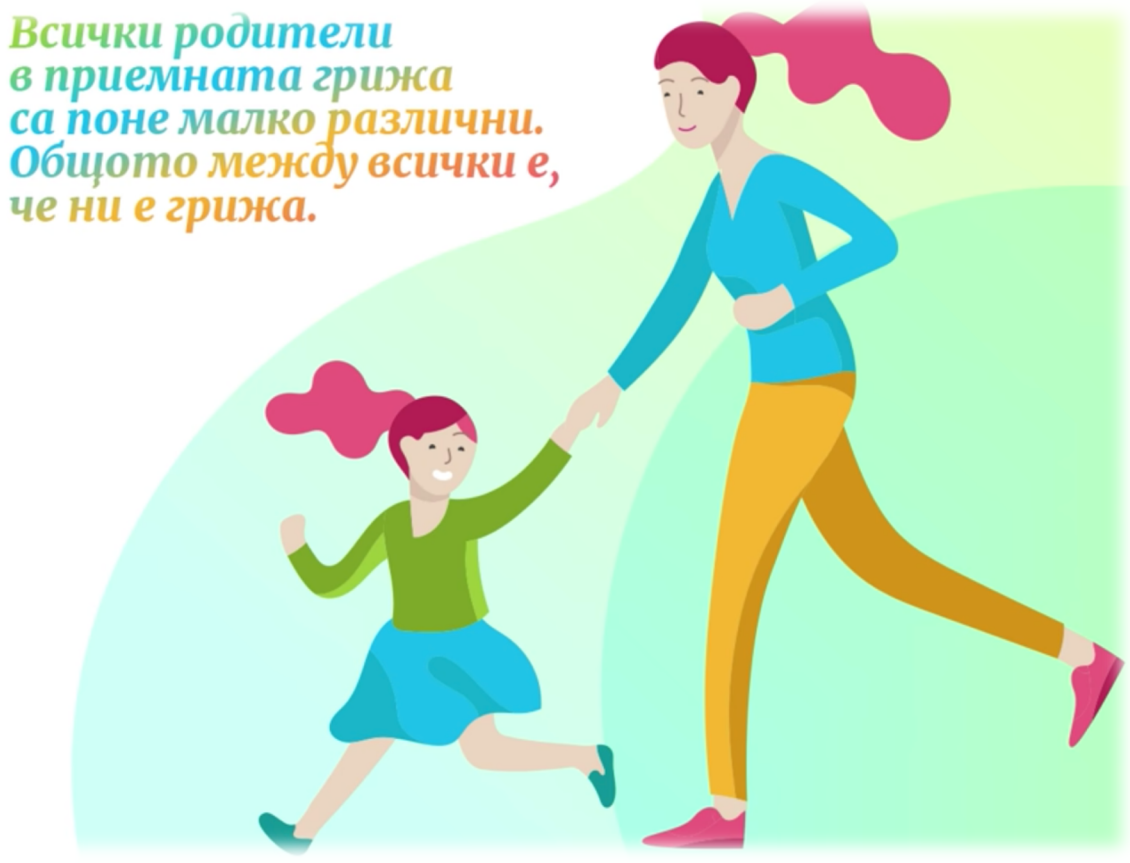
НАПГ
НАЦИОНАЛНА АСОЦИАЦИЯ ЗА ПРИЕМНА ГРИЖА

Годишен доклад 2020

Инвестицията на Националната асоциация за приемна грижа в сигурното детство в приемна грижа

Стратегически партньор

350 ученици от приемни семейства – с ранички за първия учебен ден от А1 и НАПГ

Триста и петдесет деца от приемни семейства в България вече са готови за първия учебен ден. 37 от тях са първокласници. А1 и Националната асоциация за приемна грижа (НАПГ) традиционно организираха празник в навечерието на първия учебен ден за деца и тийнейджъри в приемна грижа. Тази година тържеството се състоя в парка до Крепостта „Баба Вида“ в град Видин, където заместник-министърът на труда и социалната политика Адриана Стоименова, координаторката на НАПГ за област Видин Цветелина Милославова и Нина Неделчева-Георгиева от А1 връчиха специално подготвени раници с тетрадки, образователни пособия и учебни помагала на децата и юношите от региона.

„Пожеланието ми към вас е да растете здрави, любознателни и ученолюбиви. Радвам се, че имам възможността да приветствам вас и вашите родители на празника и да благодаря на НАПГ и А1 за подкрепата, която оказват за развитието на приемната грижа, чиято цел е всяко дете да расте в щастлива,

спокойна и вдъхновяваща семейна среда. Успешна учебна година!“, каза пред децата и родителите заместник-социалният министър Адриана Стоименова.

„Надявам се раниците с тетрадки и образователни пособия, които сме ви приготвили за първия учебен ден, да ви донесат много радост и да превърнат не само днешния ден, но и цялата година в празник. Пожелавам ви да сте здрави, любознателни и да следвате мечтите си. Сигурна съм, че колкото повече учите, толкова повече възможности на технологиите ще откривате. Благодаря на вашите приемни родители, които ви обичат и правят всичко необходимо да имате щастливо и спокойно детство. За нас, в А1, да подкрепяме вашите семейства е кауза, с която сме се ангажирали дългосрочно и се радвам да ви видя весели и готови да поемете по пътя на знанието и тази учебна година“, коментира Нина Неделчева-Георгиева от А1 България.

“Нашите приемни деца намират сигурност и обич в семействата ни. За много от учениците ни тази година първият учебен ден е чакан, но повечето от тях вече са научили тежки уроци. Сега е важно да им покажем, че могат да имат приятели, да са щастливи и да учат успешно, като разчитаме на всички учители и педагози да приемат децата ни и да ги подкрепят в адаптацията им в училище. Благодарим за раничките и за приятелството с А1”, допълни Цветелина Милославова, приемен родител и координатор на Националната асоциация за приемна грижа за област Видин.

Празникът е част от дългосрочната подкрепа на А1 за инициативите на НАПГ, чиято цел е повече деца в страната да растат в позитивна семейна среда. През последните 9 години А1 е инвестирала над половин милион лева за каузата на приемната грижа у нас под различни форми на финансиране, като първото финансиране е преди близо 10 години, в размер на 100 000 лева, и е предоставено на Националната мрежа за децата. Телекомът подпомага провеждането на ежегодни лагери за приемни деца и тийнейджъри, осигурява образователни пособия за учениците от приемни семейства, а по-големите от тях получават кариерно консултиране за младежи. През последните години се организират специални вечери за абитуриентите от приемни семейства, церемонии за принос в приемната грижа и годишни срещи на приемните родители.

Среден (3) получи държавата за политиката по приемна грижа, грижата от близки и роднини и осиновяването

В търсене на нужната качествена приемна грижа се предприеха конкретни мерки, но продължава да няма ясно формулирана дългосрочна цел. **Липсва цялостна визия за развитието на услугата в страната, а ключовите проблеми в социалната услуга-приемна грижа, останаха**

неадресирани и нерешени. Приемната грижа е една от основните мерки за закрила на детето, чието развитие спомага процеса на деинституционализация на грижите за деца в България, и е част от прехода – от институционални грижи към грижи в общността. По същество целта на приемната грижа е да бъде осигурена семейна грижа на деца за кратък период от време, в който са разделени от родните им семейства по различни причини. За да функционира мярката за закрила „приемна грижа“ ефективно, **са необходими специализирани социални услуги в общността, които да проследяват процеса от начало до край и да подкрепят приемните семейства в изпълнението на тяхната мисия.**

За периода от 01.01.2019 г. до 30.09.2019 г. на територията на страната има действащи 2 258 приемни семейства (в т.ч. 2 245 професионални и 13 доброволни такива). В тях са настанени общо 2 117 деца. Анализ на АСП по проект „Приеми ме 2015” посочва, че за цитирания период **броят на заличаваните приемни семейства надхвърля броя на новоодобрените, което е изключително притеснителен показател.** Приемните семейства намаляват, но това не е поради намаляла необходимост от този тип социална услуга. Голям брой деца продължават да бъдат изоставяни или да живеят извън семейна среда, вкл. в институционална или резидентна грижа.

Приемната грижа в България продължава да се издържа основно от проектна дейност със средства от Европейския съюз и това не се промени през изминалата 2019 г. От 01.12.2015 г. стартира проект „Приеми ме 2015“ по ОПРЧР 2014-2020. Този проект допълва и би следвало да надгражда операция „Приеми ме“ по ОПРЧР 2007-2013, проект „И аз имам семейство“.

Фактът, че от самото начало до момента социалната услуга „приемна грижа“ е под формата на проектна дейност, води до неустойчивост и нестабилност, спад в мотивацията на служителите, работещи в екипите по приемна грижа и на самите действащи приемни родители. Въпреки това е важно да се подчертае, че през проектите социалната услуга „приемна грижа“ се предоставя като една цяла социална услуга. Нейното разпокъсване на отделни дейности би оказало пагубно влияние върху нея, поради което е нужно след края на проект „Приеми ме 2015“ да се осигури възможност за продължаване на този тип предоставяне чрез услуги, създадени по новия Закон за социалните услуги. Приемането му през март 2019 г. от Народното събрание създава необходимите предпоставки за цялостно предоставяне на услугата, но тъй като законът все още не е влязъл в сила и не е налична поднормативната му рамка, не може да се каже дали и доколко тези добре заложени предпоставки ще бъдат оползотворени на практика

Поредна година няма вложени средства в национална информационна кампания за приемната грижа в позитивен план – информирането е на парче, епизодично и без ясна визия за същността на услугата. Продължаващата абдикация на управляващия орган от развитието на тази жизнено важна социална услуга, подсилва вместо да понижава изразеното силно негативно медийно съдържание по темата. **Приемните родители се чувстват изоставени и са силно демотивирани от липсата на подкрепа в посока уважение към труда и всеотдайността, която дават**

всеки ден за децата, настанени в техните семейства. От съществено значение за българската действителност е посрещането на специфичните нужди на няколко различни групи деца, вкл. децата с увреждания, децата в конфликт със закона, непридружените деца, тийнейджъри и други уязвими групи, за които настаняванията са като цяло по-сложни.

Липсват каквито и да било мерки за стимулиране и подкрепа на тези настанявания и те продължават да бъдат много малка част от общия брой настанени деца. Следва да се посочи, че през периода все пак има положителни елементи. Това са, от една страна, продължа ващите надграждащи обучителни формати към приемните семейства, групите за подкрепа и индивидуалните супервизии (два пъти годишно). Друг положителен знак е, че НПО и мрежи (вкл. НАПГ и НМД) продължават да бъдат част от процеса – както като доставчици, така и като част от КЕС – въпреки опитите за очерняне на ролята на НПО в доставката на социалните услуги, която наблюдаваме през годината. Стартира и работата по изготвяне на единен финансов стандарт на услугата, който би следвало да обезпечи нейното предоставяне след края на проектното финансиране.

Традиционно към ангажимента за приемна грижа се проследява и развитието на мярката за закрила „настаняване при близки и роднини“. Общо 4 637 деца са настанени при близки и роднини към 30.09.2019 г. Независимо от подаваните сигнали за работа в посока включването на мярката за закрила „настаняване при близки и роднини“ в обхвата на социалната услуга „приемна грижа“, през 2019 г. не се постигна никакъв напредък. **В практиката си доставчиците на услуги попадат на случаи на деца, оставени от родителите си на близки хора, за да работят в чужбина, без да бъде да са настанени при близки и роднини към 30.09.2019 г.**

Работата по изменения в Семейния кодекс, стартирала през 2016 г., остана без развитие за поредна година. Продължават да липсват административни процедури, които адекватно да регламентират събирането и съхраняването на максимално подробна информация за биологичните родители, братя и сестри. Липсва правна рамка и регламент за достъп до историята на биологичните връзки, които да защитават интересите и на трите страни в процеса на осиновяване, в частност правото на детето на информация за биологичния му произход. **Важно е да се отбележи, че липсва цялостна държавна политика в подкрепа на осиновяването, която да запознае обществото с ползите и възможностите, които то дава, както и с обективните трудности, които то крие.**

Въпреки подобреното съдържание на сайта на Агенцията за социално подпомагане (АСП), информацията, която получават кандидат-осиновителите, които са български граждани и живеят в страната, е неактуална и оскъдна откъм съдържание, в сравнение с информацията, предоставяна на кандидатстващите по международна процедура. В нарушение на изискванията на Семейния кодекс, АСП все още не е създала Национална електронна сертифицирана система за децата, които могат да бъдат осиновени при

условията на пълно осиновяване (чл. 83, ал. 1) и на Национален регистър на осиновяващи за пълно осиновяване (чл.85). Липсва задълбочен качествен и количествен анализ, както и обосновка на причините за намаляване броя на вписаните в Регистъра за осиновяване деца, както и тенденциозно намаляващият с всяка изминала година брой на осиновяванията при относително еднакъв брой деца, отглеждани извън семейна среда, и относително еднаквият брой кандидат-осиновители. Надяваме се, че разработените през 2018 г. насоки за подготовка на детето за национално или международно осиновяване, се прилагат на практика. Инициативата бе реализирана от Държавната агенция за закрила на детето и в нея бяха въвлечени заинтересовани страни, но няма мониторинг, който да проследи нейното реално приложение, ефективност и ефикасност. Положителни са отзивите от надградената програма за обучение на кандидат-осиновители, разработена през 2018 г. съвместно с организации от неправителствения сектор, работещи по темата осиновяване, и утвърдена със заповед на министъра на труда и социалната политика.

Важно е да се отбележи обаче, че остава отворен въпросът за същинската оценка на кандидатите, **която се извършва от служителите на ОЗД, при които има постоянно текучество, претоварване и често – фокус към формалната част от работата.** За социалните работници от отделите все още не е известно да е предвидено и/или осигурено адекватно обучение за оценка на мотивацията на кандидатосиновителите, както и супервизия в помощ на тяхната ежедневна работа „на терен“. **Все още липсват задължителни услуги за подкрепа на дете и родител осиновител в следосиновителния период.** Мониторингът, извършван от отделите закрила на детето, е формален, често без реална подкрепа и чувствителност към миналото на децата и осиновителите и техните индивидуални травми.

С новосформираните семейства не се работи превантивно, а едва след заявен проблем. Натрупаната информация не се обработва и анализира с цел разпознаване на индикатори, извеждане на добри практики и промени в практиката и законодателството. Все още липсва и подкрепа при избор на подходящ подход, така че да няма тайна за осиновяването, или ако тя вече съществува – за щадящо разкриване на тайната на осиновяване, така че детето да не се чувства излъгано и предадено. Необходимо е фокусирано в тази посока обучение не само на кандидат-осиновителите, в рамките на тяхното обучение, но също така и на социалните работници, доставчиците на социални услуги и на работещите в системата на образованието.

Остава отворен въпросът и за въвеждане на целеви отпуск по майчинство и „бащинство“ (15 дни) при осиновяване на деца над 5 г. възраст, както и право на еднократна помощ при осиновяване в размер, еквивалентен на поредността на детето в семейството, а не на механизма, по който то е станало част от него. Макар и положително, измененията в Кодекса на труда все още поставят и осиновените деца, и техните родители осиновители в дискриминационно разделение по възраст и произход. Становището е подкрепено от специалисти, Омбудсмана на Републиката и решение на Комисията за защита от дискриминация (КЗД №239 от 11.07.2018 г.). Последното е обжалвано от

МТСП, което подсказва подценяване или отхвърляне на проблема. Важно е да се отбележи, че целевият отпуск при осиновяване е с цел възможност за изграждане на качествени връзки в новосформираното семейство, адаптация на детето в новата среда и ежедневно интензивно участие на родителите в този изключително важен период. На проведения през септември 2019 г. форум „Гласът на осиновеното дете“, в който взеха участие представители на държавните институции и неправителствения сектор, работещи по темата осиновяване, бяха изведени и следните проблемни области в социалната система по отношение на осиновяването:

- **Наблюдава се тревожна тенденция за нарастване броя на прекратените осиновявания и извеждане на осиновени деца от осиновителните семейства и настаняването им в резидентна грижа.** Необходимо е да се води статистика за осиновените деца, които са настанени в резидентна грижа, както и анализ на причините, водещи до повторно изоставяне на децата. Съществува и разминаване между **реално прекратените осиновявания и водената от АСП статистика.**

- **Липсва подкрепа за кандидат-осиновителите в периода от вписването им в регистрите до осиновяването.** Не се изследва промяната в нагласите и мотивацията на бъдещите родители, което е в основата на успешното осиновяване. Необходими са усилия за повишаване информираността на обществото и провеждане на кампании за формиране на позитивни нагласи към осиновяването, включително чрез повече прозрачност на процедурите.

- **Подобряване на процедурата за проучване на кандидат-осиновителите** – увеличаване на нейния срок, повече срещи със социален работник и психолог за по-задълбочено изследване на нагласите и мотивацията на кандидатите; прецизиране на критериите за вписване на кандидат-осиновителите в регистрите; увеличаване на обучението на кандидат-осиновителите и разпределението му в различните етапи (преди вписване в регистрите, след вписване и до осиновяването, надграждащо обучение или подкрепа в следосиновителния период).

Кандидат-студентите от приемни семейства са освободени от такси в университетите

Едно от големите постижения на НАПГ за 2020 г. е промяната в Закона за висшето образование, която да улеснява зрелостниците да продължават образованието си в държавни висши учебни заведения.

Съгласно приетите промени в закона (чл. 95, ал. 7), от заплащане на такси се освобождават младежи, които към момента на навършване на пълнолетие са с предприета мярка за закрила по реда на Закона за закрила на детето - настаняване в приемно семейство, социална услуга от резидентен тип (центрове за настаняване от семеен тип) или специализирана институция (т. нар. домове).

В закона изрично е записано, че става дума за семестриалните такси, като е дадена възможност на всяко висше учебно заведение да определи дали такса за явяване на изпити се дължат, или не от децата, които са навършили пълнолетие в приемни семейства. Така например, в заповедта на ректора на **Софийския университет „Св. Климент Охридски“** е записано, че таксата от 30 лева за приемен изпит не се дължи от определена група кандидат-студенти, включително напуснали системата на домовете за деца към МОН (които вече не съществуват от 2007 г.). Същият неактуализиран текст може да се види и в информацията за прием във Великотърновския университет, Висшето транспортно училище „Тодор Каблешков“ в София и др.

Университетът за национално и световно стопанство в София (УНСС) освобождава кандидат-студентите от приемни семейства от такса за приемни изпити, която е в размер на 50.00 лева.

Дали кандидат-студентите, навършили пълнолетие в приемни семейства, могат да кандидатстват, без да заплащат такса за приемен изпит, е необходимо да се провери на сайта или в администрацията на избрания университет.

Качеството и бъдещето на приемната грижа обсъждаха приемни родители и социалния министър Деница Сачева

Приемни родители от цялата страна се срещнаха с министъра на труда и социалната политика Деница Сачева. Срещата бе организирана от Националната асоциация за приемна грижа, в която членуват близо 900 приемни родители. Участниците в срещата поставиха редица въпроси, свързани с качеството на приемната грижа, реинтеграцията и осиновяването на деца, живели при приемни родители, както и бъдещето на приемната грижа. Модератор на дискусията бе Гинка Илиева, програмен мениджър и координатор на НАПГ за област Шумен.

Приемните родители поставиха акцент върху това, че са необходими усилия, с които да се стимулира еднакво доброволната и професионалната приемна грижа. Те припомниха, че у нас приемната грижа е стартирала като доброволна. За да има качествена приемна грижа е необходимо тя да не е откъсната от останалите мерки за закрила на децата и в този ред на мисли е

важно да се осигурява качествена и навременна подкрепа, както на приемните родители, така и на родните семейства, коментираха приемни родители. Това, обаче, е немислимо без качествени социални услуги, които да са достъпни за всички. Също така, ключово важно е да се подобри разбирането на ролята на приемната грижа на местно, но и на национално ниво, както от специалистите в социалната, така и в експертите в здравната и образователната система. Така например трябва да отпаднат трудностите при записване на децата от приемни семейства в детски градини, да се подобри разбирането, че приемните деца имат трудности в обучението и поведението си, но и че част от тях се нуждаят от достъпна медицинска грижа, а не от пренебрежително лекарско отношение. Липсата на информация и знания за процесите и ролята на участниците приемната грижа е сред причините за конфликти между родните семейства и приемните родители, между педагози, медици и приемни родители, коментираха участници. Ценно е в работата по случая на децата да се включват и техните учители, лекари и специалисти, които нямат пряко отношение към приемната грижа, но имат важна роля при вземането на жизненоважни за детето и бъдещето му семейство. Такъв подход е правно регламентиран, но за съжаление не се прилага навсякъде и често приемните родители се чувстват сами в грижата за децата си, заявиха приемни родители.

У нас намалява броят на кандидатите за приемни родители, като една от причините за това е в нападките срещу приемната грижа и социалната политика, каза пред министъра на труда Мирослав Долапчиев, председател на НАПГ. Друга причина за това е ограниченото и неустойчиво финансиране, към момента основно с пари от ЕК, което създава и социална несигурност за приемните родители. На мнозина сънародници процедурата се струва тромава и бюрократична. За това бе предложено с кандидатите за приемни родители да се провеждат предварителни събеседвания от социалните работници и Комисиите по приемна грижа, преди да започнат да събират комплекта от документи и да започнат няколкомесечната процедура. По този начин ще се избегне допълнителното натоварване на социалните работници да работят по оценката на неподходящи кандидати и ще се спестят средства на кандидатите, които не отговарят на изискванията. Важно е, също така, да се въведе изискване за образователен ценз (поне средно образование), както и да се даде възможност бъдещите приемни родители да стажуват в домове за бебета или други приемни семейства. Като част от професионалното развитие на приемните родители е ценно да се помисли освен за задължително образование, и за системни, качествени, предоставяни от външни доставчици, награждащи обучения и модерирани отвън групи за споделяне на опит, както и за това супервизиите да не се провеждат от социалните работници, които контролират приемните родители.

Неизбежно трябва да се работи за осигуряването на работещ механизъм за бъдещето на приемна грижа, който да определи ясно ролите на институциите, както и кой ще отговаря за приемната грижа след приключването на проектите, финансирани по ОПРЧР. Възможност е приемната грижа да продължи като държавно-делегирана дейност и да се управлява от общините, като дейността да се предоставя на различни доставчици, сред които

неправителствени организации, работещи за правата на децата. По този начин ще се намали текучеството на социални работници, ангажирани с приемна грижа, както и ще намалее броят на приемните родители, които са разочаровани от липсата на диалог, лошото отношение към тях и отсъствието на качествена подкрепа. Въвеждането на механизъм за финансиране, системна подкрепа, ясни роли и сигурност на приемната грижа ще спре и порочния процес на заличаване на приемни родители, само защото за тях няма подходящи деца за настаняване или защото не са се справили „професионално“ с трудност в живота на детето. Към момента практиката е тревожна – заличават се от регистрите приемни родители, в които са инвестирани много средства – за тяхната подготовка, подкрепа и развитие.

По отношение на реинтеграцията и осиновяването от приемна грижа, приемните родители поставиха акцент върху диалога със социалните служби и партньорския подход за вземането на решение и подготовката на детето в цялостния процес на преместване на детето от приемното семейство в дома на осиновителите или родните семейства. Въпреки нормативно регулираното право на приемните родители да са част от екипа и да изразяват позиция за плана за грижи и за бъдещето на детето, тяхното мнение не се търси, а са третирани само като изпълнители на решения. Приемните родители поискаха и да се прецезира срокът на процеса на реинтеграция до 1 година. Участниците в срещата посочиха, че има случаи, в които деца живеят повече от 5 години в приемна грижа, в които се правят непрекъснати и неуспешни опити за реинтеграция в родното им семейство, като в това време децата порастват и трудно се намират осиновители за тях. Приемните родители поискаха още при неуспешна реинтеграция или при разсиновяване на детето, за да не бъде допълнително травмирано, то да бъде връщано отново в приемното семейство, полагало грижи за него, а не да бъде настанявано в дом или в друго приемно семейство. Също така, участниците се обединиха около искането да се провежда качествена оценка и проследяване на реинтеграциите и осиновяванията поне 2 години след събитието, защото практиката показва, че когато няма наблюдение и контрол, приемните деца отново стават жертви.

Приемният родител е професионалист, който има немалко отговорности и задължения и би следвало да е социално защитен, коментираха още участниците в дискусията. Според тях, една от възможностите е сключването на трудов договор, като той може да бъде за надомна работа или специален трудов договор за приемна грижа, регламентиран в Закона за закрила на детето. По този начин приемните родители ще имат осигуровки за пенсия, здравни осигуровки, осигуровки за майчинство, безработица и др. Друга възможност е приемните родители да придобият професионална квалификация по Закона за професионалното образование за сътрудници в социалните дейности, помощник-възпитатели или друго подходящо и във времето, в което при тях няма настанено дете, респективно и доходи, с придобитата професионална квалификация да работят като детегледачи, социални асистенти, социални работници, или друго подходящо в общинските детски градини, социалните домове, институциите за деца, центровете за настаняване от семеен тип и др. По този начин няма да се прекъсва трудовият им стаж и ще са полезни на други хора в риск, коментираха участници.

„Необходимо е заедно да изработим критериите, по които едно приемно семейство да е професионално и да работи на трудов договор. Но това означава наистина постоянна заетост. В момента, в който вие не сте приемен родител, можете да се превърнете в детегледач или социален работник, или нещо друго, необходимо на социалната система. В този смисъл бихме могли да разглеждаме това като продължителен ангажимент, а не като професия, от която просто има доход. Няма как трудовото законодателство да бъде направено за всяка една конкретна професия. Възможно е и да сте приемни родители и да работите нещо друго, което е съвсдем естествено и за мен също е добро решение. Естествено, че във Вашия случай разходите трябва да са разходи, които са свързани със специфично лечение, със специфично обучение, те трябва да бъдат възстановявани, но това е единият вариант. Другият вариант е, в който приемната грижа е професия, която обаче може да бъде изпълнявана и с други функции.“, коментира социалния министър Деница Сачева.

Неизбежно в приемната грижа трябва да се помисли и за напускащите приемни семейства младежи. Към момента отговорностите за това е размита между институциите и общините и се разчита на това навършилите пълнолетие да имат здрава емоционална връзка с приемните родители и да останат в семейството на приемните родители при навършване на пълнолетие.

Приемните родители поискаха още да се насърчи набирането на приемни семейства за деца с увреждания, но да се гарантира и качествена подкрепа, медицинска грижа, достъп до общински услуги за интегрирането на децата с увреждания, поискаха приемни родители. Да се улесни и преместването на деца от една област в друга област, когато не се планира реинтеграция. Те декларираха готовност да поемат разходите за транспортирането на децата с присъствието на социалните работници, ангажирани със закрилата на децата.

„Дълго време приемната грижа се носеше на вълните на състрадателността, на обществената подкрепа, на това, че хората, по-скоро виждаха красивата неща на нещата, завършената история, спасените деца. В момента сме в друга ситуация, в която ние също трябва да покажем, че това което правим, действително го правим за обществена полза и го правим защото има обществен смисъл.“, каза пред приемните родители социалният министър Деница Сачева и допълни, че ако не започне разговора за качествените специалисти в социалната сфера и достойното им заплащане, няма да има се случат големи промени.

„За част от проблемите, за които говорите, всъщност те са залегнали в документите, но те не се спазват. Защо не се спазват? Защото надолу по веригата няма достатъчно социални работници. Казвате: при реинтеграция не се взимат правилни решения. Как да ги вземат тези правилни решения? Нормативните документи няма да вземат правилните решения, ще ги вземат правилно социалните работници. Няма екип. Защо няма екип? Защото няма култура на сътрудничество. Тя пак опира до това – до качеството на социалната работа, и отново опира до човешките ресурси в системата. На практика над 70% от нещата, които казахте, имат един-единствен отговор: качествено нови социални работници с много повече енергия, с много повече

чувствителност, с много по-добро, разбира се, възнаграждение, с много по-добри възможности за кариерно развитие, с много по-добро уважение.“, коментира още Сачева.
„Иска ми се да направим едно разграничение докъде е професионалната приемна грижа и докъде приемната грижа трябва да бъде в семейство, като всяко останало – с възстановяване на разходите, но не да се възприема като работа, като трудов договор в класическия смисъл на думата. Ние, като държава, имаме ангажимента да третираме всички деца по един равен начин. Аз съм „за“ да има специално отношение, но трябва да намерим баланса. Ако имаме едно бедно семейство, в което имаме дете с талант, ние не можем да му дадем само на него сто лева веднъж годишно като стипендия, и същевременно на друго дете, което е в нужда, което е проблемно, да изсипваме страшно много пари. Когато нарушим баланса, се формира вълна на недоволство. Вълната на талантливите не се надига на улицата. Вълната на талантливите просто си отива.“ коментира още министъра на труда и социалната политика Деница Сачева.

Видинска детска градина е осъдена за дискриминация над приемно дете

В първото си решение за 2020 година Комисията за защита от дискриминация (КЗД) осъди детската градина „Желязко Попниколов“ в гр. Видин, директорката на детското заведение Васка Здравкова и учителките Биляна Борисова и Румяна Евгениева за това, че са извършили дискриминация над приемно дете, възпитаник на детското заведение. На всеки от педагозите е наложена парична глоба от 250 лева и им е дадено задължително предписание да не допускат дискриминация, под каквато и да е форма. Две години бяха нужни на Комисията за защита от дискриминация да се произнесе по сигнала

на Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД), инициран от приемната майка Ванина Бойчева и Националната асоциация за приемна грижа (НАПГ).

По данни на приемната майка, изложени в жалба до ДАЗД, директорката на ДГ „Желязко Попниколов“ и община Видин, тя и приемното ѝ дете Симеон, понастоящем осиновено, дълго време са подложени на натиск от страна на учителките Биляна Борисова и Румяна Евгениева за това детето да се премести извън детската градина. Според Бойчева, негласната причина е, че детето е ромче и не е подходящо за тази „елитна детска градина“. По думите на приемната майка, педагозите често и грубо са коментирали „неприемливо“ поведение на детето. Оплакванията от Симеон са за това, че момчето „иска да прегръща и да целува децата, гони се с децата, пречи на работния процес, не може да изработва нещата като останалите деца, излиза сам от стаята, оскубал момиченце, ударил момченце, поискал допълнително храна, не иска да спи след обяд“.

Педагозите препоръчват на приемната майка да запише детето си в самостоятелна форма на обучение с мотивите, че то има нужда от допълнителна подкрепа в домашна среда, като учителите мотивират това си решение с протокол от индивидуална оценка на детето.

Приемната майка Ванина Бойчева отказва тази форма на обучение, както и да премести приемното си дете в друго учебно заведение. По думите на Бойчева, лошото отношение на едната учителка – Борисова, взема връх в момента, когато приемната майка отива при нея, за да се договорят за празнуване на петия рождения ден на детето с останалите децата. Когато приемната майка се опитва да обясни, че това е първият рожден ден на детето извън детския дом, че за пръв път ще има торта, за първи път ще почерпи с бонбони и това за него ще е не само празник, но и с обучителна цел – учителката заявява на всеослушание, че детето през деня е „било невъзможно“ и децата не желаят да празнуват рождения му ден. Това, разбира се, не е вярно, защото приемната майка има наблюдение, че на самото тържество, което е проведено въпреки нежеланието на учителите, децата се забавляват, поздравяват и прегръщат момчето, радват се заедно.

Следва родителска среща, с участието на приемната майка и координаторката на НАПГ във Видин Цветелина Милославова, която преминава като своеобразен „линч“. Директорката на детската градина казва пред родителите, че детето може да е много добро, но не се знае произхода му, както и какъв е „генетичният материал“. Бойчева разказва още, че след родителската среща започва тормоз от родителите на останалите деца над нея. На няколко срещи родители казват, че не искат децата им да учат с приемното дете, дават и интервюта пред медии в знак на протест. Случват се и телефонни нападки срещу приемната майка, с конкретни заплахи и обвинения.

След жалба до НАПГ и ДАЗД, следва проверка, с детето започват да работят специалисти от Комплекса за социални услуги, а междувременно приемната майка премества Симеон в друга детска градина.

В становището си пред Комисията за защита от дискриминация координаторката на НАПГ за област Видин посочва освен факти по случая, и

че това не е единствен казус. Милославова коментира писмено пред Комисията, че е оказвала емоционална подкрепа на приемна майка, чието дете, възпитаник на детската градина и на същите учителки, е било наказвано да стои само в коридора. Детето, също така, било принуждавано да се храни само на маса, с гръб към останалите деца. В същата детска градина е имало и трети случай на пренебрегване на дете с различен от българския етнически произход.

Комисията за защита от дискриминация приема, че Симеон е дискриминиран, защото му е предложено да се обучава в самостоятелна форма на обучение, като не коментира развилата се около това ситуация, нито взаимоотношенията, създадени от нея.

В решението си Комисията за защита от дискриминация акцентира върху това, че педагогическият персонал е следвало да предприеме необходимите действия за осигуряване на равни възможности на приемното дете с останалите деца, с оглед на неговия етнически произход и индивидуални способности. Това, казва Комисията, би могло да стане с осигуряване на кадри с квалификация, подходяща за работа с деца в риск, каквато квалификация не е установена при двете учителки, работещи с приемното дете. В рамките на събирането на доказателства психолог от местния Комплекс за социални услуги за деца и семейства коментира и посоченото от учителите поведенческо и образователно затруднение като неоснователно и заявява пред Комисията, че детето има координирани движения, храни се бавно и чисто, има адекватно поведение и държание. Местната дирекция за социално подпомагане предоставя пред антидискриминационната комисия становище, в което се посочва, че това не е първият случай на неравно третиране на деца, настанени в приемни семейства, които посещават детската градина „Желязко Попниколов“.

Комисията за защита от дискриминация посочва още, че с поведението и отношението си персоналът на детската градина е допринесъл за отключването на емоционални страдания и психически тормоз на деца в приемни семейства от Видин. Налице е и хипотезата за пряка дискриминация – поставянето на дете от ромски произход, настанено в приемно семейство, в по-неблагоприятно положение от останалите деца в групата. Комисията намира също така, че поради бездействие на директорката и учителките в детската градина, правото на образование на Симеон е нарушено. *„Процесният случай, според състава (на КЗД), определено дават индикации, че детето е жертва на нехуманно и унизително отношение, за което съществува опасност от увреждането на неговото психично и социално развитие и за което съществува риск от отпадане от училище.“,* се казва още в решението на КЗД.

Комисията за защита от дискриминация коментира в становището си, че за едно малолетно дете, независимо от това към кой етнос принадлежи и дали се отглежда от биологичните си родители, от приемни такива, или се полагат грижи за него в специализирана институция, най-добрата форма за обучение е в среда с други негови връстници, а не в самостоятелна форма на обучение.

Програмата „Родители+“ в подкрепа на децата и родителите в уязвими семейства

Контекст

Националната асоциация за приемна грижа е българска неправителствена организация, която подпомага децата в риск в гарантирането на правото им на сигурно детство, подкрепено от възрастните. Организацията работи в партньорство с А1 България от 6 години, като през 2019 година, след мащабна инициатива за въвеждане на приложението SmartAd, организацията получи финансиране за реализирането на програмата Родители+. Програмата Родители+ се реализира във време, в което страната е засегната от пандемична заплаха – инфектирането с COVID-19, както и на фона на гражданско недоволство срещу приемането на Стратегията за закрила на детето и Закона за социалните услуги – все нормативни документи, които подкрепят инвестицията в децата и семействата от страна на държавата.

Програмата Родители+ има за цел:

- да подкрепи родни семейства с инвестиция в техния родителски капацитет,
- да повиши уменията им да се грижат за децата си,
- да демонстрира добър модел на взаимодействие между приемните родители и родните семейства.

Това се налага и поради факта, че на приемната грижа в България се гледа като на лесен начин да препитаване, а насаждането на неправилни нагласи и

хибридната война срещу правата на децата доведе и до масово широкоразпространено недоволство срещу единствената алтернатива на живота в институции – приемното родителство. Чрез промяната на фокуса и инвестирането на подкрепа от страна на приемните родители към родните семейства ще се постигне качествена промяна, която ще създаде доверие към приемната грижа и системата за закрила на детето.

Основна цел на инициативата е да предотвратим раздялата между деца и семейства, като подкрепим родителите добре да се грижат за децата си

Ключови приоритети на програмата Родители+

- Да развие партньорска мрежа от приемни родители, които да подкрепят родни семейства в затруднено финансово положение;
- Да инвестира знания, умения и компетенции за добра грижа;
- Да намали възможностите и рисковете от насилие и злоупотреба с деца, поради неумение за добра грижа;
- Да създаде отношения между приемните родители и доставчиците на социални услуги в общността, както и системата за закрила на детето, с ясното разбиране, че детето е ценност и родителството има нужда от подкрепа.

Основен ресурс на програмата
Основният ресурс на програмата са приемните родители, които са „родители+“. Тяхната професионална подготовка като приемни родители е гаранция, че те имат компетенциите и уменията да разпознават симптомите на недобра грижа, както и уменията да обучават и развиват семейства, при които има опасност да настъпи раздяла между децата и родителите. В реализацията на програмата са включени 14 приемни родители от 14 региона на страната, които предоставят услуги по подкрепа на семействата, за да се подобри грижата за децата им. За да се отговори на изискванията на държавата, Националната асоциация за приемна грижа е регистрирана като доставчик на социални услуги - Мобилен център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на пълнолетни лица в риск (лиценз 01686-0001 от 30.08.2019 г.).

Лицензиране на социалните сътрудници

За да се отговори на изискванията за пряка социална работа със семейства в риск, 14-те социални приемни родители преминаха обучение по професията „Сътрудник социални дейности“7620201 "Социална работа с деца и семейства в риск"). Приемните родители, в ролята на сътрудници социални дейности, участват в изпълнението на различни социални дейности, информират, проучват, подпомагат планирането на мерки и дейности, подпомагат извършването на социална работа, включително мобилна, познават и прилага законовите и подзаконовите нормативни актове в сферата на социалното подпомагане, закрилата на детето. Дейностите, които извършват нашите социални сътрудници, са насочени към подпомагане на биологичните родители осигуряване на правата и при предоставянето на социални услуги: информиране, консултиране и посредничество.

Информиране	• За правата в здравната, социалната, образователната система • За възможностите за трудова адаптация и реализация
Консултиране	• Разпознаване на потребностите на децата • Търсене на подкрепа и мобилизиране на такава в общността
Посредничество	• Представяне пред институции и търсене на подкрепа
Обучение	• Социални умения • Умения за грижа за децата (практически умения)

Ключови услуги, предоставяни по програмата

Формиране и развитие на родителски умения	Услугата е насочена към бъдещи родители, родители от уязвими групи, които не полагат адекватни грижи за децата си и ги излагат на риск. Целта на услугата е да формират родителски умения, да се работи за изграждане на връзката родител-дете, повишаване на самочувствието на родителите и оказване на подкрепа. В програмата се подкрепят бременни майки, бъдещи родители, родители на деца от 0 до 3 години, родители, които неглижират децата си. В рамките на програмата се предоставя индивидуална работа с бъдещи родители и родители на деца в риск.
Семейно консултиране и подкрепа	Услугата се предлага с цел разширяване на възможностите за социално включване на родители, чрез развиване на социални умения – общуване, бюджетиране, търсене на работа и родителстване; улесняване на достъпа на родителите до различни услуги и институции; повишаване на мотивацията относно семейно планиране чрез предоставяне на информация за репродуктивно здраве, контрацептивни методи, полово-предавани болести; преодоляване на неглижирането и насилието над деца. Целта на програмата е да подкрепи

	семействата в отглеждането на децата им, да преодолее семейните затруднения и да развие умения и ресурси за пълноценна социална интеграция и реализация. В рамките на програмата се работи индивидуално с родителите.

Принципи на работата по програмата

Един от най-важните принципи на социалната работа е приемането на другия, базовото доверие към него, който изисква разбиране от страна помагащите към човека, групата или общността такива каквито са, с техните силни и слаби страни. Този принцип е тясно свързан с принципа за уважение и зачитане на достойнството на хората и не-осъждащо поведение. Спазването им предполага толерантност към различието, приемането му като богатство. Съвременната социална работа е един от гарантите за спазване на правата на човека, което е водеща ценност и принцип. Социалните услуги, прилагани в програмата Родители+, като проява на социалната работа имат за своя мисия да подкрепят достъпа на родителите до универсалните услуги и благосъстоянието на обществото, т.е. правото им на достоен живот, на образование, здравеопазване и пр. Все повече се очертава необходимостта от услуги, които да са индивидуализирани и центрирани към нуждите на човека – нужди от физическа и емоционална сигурност, от връзки и принадлежност, от развитие и реализация, от социален статус и комуникация и пр. Да се отговори на индивидуалния набор от потребности на конкретния родител означава едновременно да се предоставя пакет от здравни, образователни, социални дейности и интервенции, или с други да се развиват т.н. интегрирани или между секторни услуги. Работейки с житейските проблеми на хората е особено важно гарантирането на правото на личен живот и принципа за конфиденциалност, който означава, че получената по професионален начин информация се използва само за професионални цели, както и че за професионални цели, се ползва само информация, получена по професионален начин.

Насочване

Родителите, които получават подкрепа, се насочват от: Отдели за закрила на детето към Дирекции „Социално подпомагане“, Центрове за обществена подкрепа“. Част от родителите са подкрепени по сигнали в интернет за риск от изоставяне на децата или от благотворителни инициативи на граждани. Родните семейства биват включени, ако отговарят на следните критерии: доходите на член на семейството, включително децата, да не надвишават два пъти гарантирания минимален доход (тоест, 150 лева на член на семейството). Изключения се правят за родители на деца с увреждания или тежки хронични заболявания, при които се налага скъпоструващо лечение.

Документиране на работата

В изпълнение на изискванията на Закона за социално подпомагане, подкрепата се документира по следния начин:

Социална работа по случай	Досие на клиента, което включва – социална оценка, включително на семейното функциониране, план за действие, описание на предприетите действия, постигнати резултати.
Финансова подкрепа	Съгласно изискванията на счетоводните стандарти – сключват се договори за дарение, в които се посочва сумата, целта на подкрепата. Договорът има силата на договор за предоставяне на социална услуга (съгласно изискванията на ПЗСП)

Постигнати резултати към 31 декември 2020 г.

В рамките на периода 1 януари – 31 декември 2020 г.:

- 11 от 14 социални сътрудници са предоставили подкрепа на 253 родители, които се грижат за **375 деца.** Основните проблеми пред родителите: липса на социални умения, умения за грижа за децата, неумение за разпознаване на проблемите и трудностите пред децата, неразпознаване на потребностите им. Родните семейства живеят в ограничения – социална изолация, част от тях нямат подкрепа на родители и близки, при близо 40% от родителите е налице опасност от насилие. Подкрепените родни семейства в близо 73% са самотни родители, без брак, съжителстващи с постоянен партньор. Средният доход на подкрепено семейство е 398 лева. Подкрепени са 94 семейства на деца с увреждания. Многодетните семейства, с 3 или повече деца, са 63% от подкрепените в програмата. В рамките на програмата за този период 73% от всички подкрепени семейства са преживяли оставане без работа на 1 член на семейството.
- Подкрепените **375** деца са както следва: основно във възрастта 0 – 4 години (208). Останалите са в училищна възраст или във възраст за посещаване на детска градина. Децата се отглеждат основно от 1 родител. Предоставяната подкрепа най-често е в натура.
- С пари за храна и хранителни продукти са подкрепени 178 семейства. Парите са инвестирани основно в периода на извънредно положение. В перото „дрехи“ са закупувани основно обувки. Специални обувки за рехабилитация са закупени на 24 деца.
- На 10 деца с увреждания, настанени в приемни семейства в регион Варна, са закупени специални сензорни играчки за развитие на фината моторика.
- На 81 семейства са заплатени сметки за ток, поради прекъснато електрозахранване и сериозни задължения към енергийните дружества. Закупувани са лекарства основно за лечение на инфекции на малки деца. На 39 родители са предоставени средства за изваждането на лични документи и други документи, включително изследвания на медицински децата за ползване на помощ от общините. На 77 деца (новородени и малки деца) да закупени памперси и принадлежности за бебета. На 39 от тях са закупени втора употреба кошарки и легла.

- На 12 семейства са предоставени средства за строителни материали, прозорци, врати (втора употреба), поради изключително тежки условия на живот, заради които има реална опасност да бъдат изведени децата. Едно от семействата е инвестирало средствата в закупуване на бетон за изливане на под на колибата, в която живеят.

Основни изводи от работата на терен
Извънредното положение остави много хора в риск от раздяла с децата им, не само маргиналните общности. В същото време наслоените с времето проблеми, липсата на подкрепа, маргиналността, в която живеят част от родителите, увеличават трудностите и принуждават социалните служби да предприемат по-строги действия. Намесата на приемни родители, които да са арбитър в спора за това добри ли са биологичните родители или не е ценна, тъй като отваря пространство за споделяне и учене, като не кара родните семейства да се чувстват застрашени или елиминирани. Предвид чувствителната ситуация, в която са налице тревоги за това, че деца се отнемат заради бедност, програмата „Родители+“ показва още веднъж, че бедността не е основния проблем, проблемът е в липсата на умения, компетенции и подкрепа на родителите сами да се грижат за децата си.

Финансов отчет

Финансовият отчет, изготвен съгласно изискванията на Закона за счетоводството, е публикуван в Търговския регистър и регистър на ЮЛНЦ.